

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№15(33)2023

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 15(33) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of
Spiritual and Moral Education"

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")

Issue № 15(33) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2023. № 15(33) 2023. С.1309

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.11.2023, № 4/11-23)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григорівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенева Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Штища в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвоздьжєвіч Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

Швецова І.В.

*Інтеграція позааудиторної діяльності у процес формування лідерської компетентності майбутніх фахівців з навігації і управління морськими суднами.....*556

Шовкова А.О., Нагайчук О.В., Яжук Д.В.

*Оцінка ефективності реформ у професійній освіті України: аналіз досягнень і викликів.....*565

Янкович О.І., Винничук О.Т., Кузьма І.І.

*Розвиток у майбутніх учителів та вихователів культури миру в закладах вищої освіти України та Польщі.....*580

Яремко Р.Я., Коваль І.С., Стельмах О.В.

*Психолого-педагогічний аспект самореалізації майбутніх фахівців у галузі пожежної безпеки.....*591

Ярхо Т.О., Ємельянова Т.В., Легейда А.В., Легейда Д.В., Медведєв Е.П.

*Концепції реалізації дидактичного принципу наочності в креативній математичній підготовці здобувачів вищої освіти: огляд.....*599

СЕРІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»**Андрусик О.О.**

*Структурно-функціональна модель розвитку емоційної стійкості майбутнього вчителя.....*614

Белякова С.М., Смик Д.А.

*Особливості прояву тривожності та страхів у дітей молодшого шкільного віку в період воєнного стану.....*625

Бочаріна Н.О., Серга А.В.

*Особливості стресостійкості військовослужбовців.....*637

Гельбак А.М.

*Гендерний підхід до формування комунікативної компетентності поліцейських.....*654

Гоян І.М., Бончук Р.О., Коробко Ю.В., Прокоф'єва О.А., Костенко Д.В.

*Сутність феномену «резильєнтності» та основні підходи до його визначення.....*665

Гранде К.Л.

*Явище інокультурного середовища та його вплив на особистість підлітка.....*675

УДК 378.01:172]:373.2/.5.011.3-051(477+438)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-580-590](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-580-590)

Янкович Олександра Іванівна доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (0352) 43-58-80, <https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>

Винничук Олег Теофілович кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, тел.: (0352) 43-58-80, <https://orcid.org/0000-0002-9709-7296>

Кузьма Ірина Ігорівна кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, вул. В. Громницького, 1, м. Тернопіль, 46027, тел.: (0352) 43-57-83, <https://orcid.org/0000-0002-1219-8216>

РОЗВИТОК У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТА ВИХОВАТЕЛІВ КУЛЬТУРИ МИРУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Анотація. У статті розглядаються форми й методи розвитку в майбутніх учителів і вихователів культури миру в закладах вищої освіти України та Польщі. Відзначено внесок С. Дем'янчука, який обґрунтував концептуальні засади педагогіки миру; здобутки щодо миролюбної діяльності Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. Визначено сутність освіти для миру в Україні та Польщі. Відображено поширення миротворчого руху.

На основі порівняльного аналізу розвитку в майбутніх учителів і вихователів культури миру в закладах вищої освіти України та Польщі виявлено спільні риси: використання потенціалу педагогічних, історико-педагогічних дисциплін, реалізація проектних методів. Вагома роль відводиться виконанню вчителем і вихователем відповідальної і креативної місії творця культури миру в освітньому середовищі.

Водночас у закладах вищої освіти України більше уваги приділяється аналізу екологічних наслідків війни, безпеці, здоров'язбереженню дітей та науковим дослідженням проблем дітей в умовах воєнного стану. Виявлено необхідність підвищення рівня медіаосвітніх компетентностей студентів.

Обґрунтовано доцільність проведення спільних заходів, занять для студентів України та Польщі в контексті розвитку культури миру. Відображено досвід таких занять із використанням онлайн-платформ для студентів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Куявсько-Поморської академії з м. Бидгощ (Польща), під час яких мовами спілкування були польська та англійська.

Показано необхідність інтеграції педагогічної, екологічної, безпекової культури та медіакультури як провідний чинник розвитку людства на засадах гуманізму, подолання воєнної загрози.

Ключові слова: освіта для миру, культура миру, педагогіка миру, медіаосвіта, медіакультура, майбутні вчителі, вихователі, заклади вищої освіти України, Польщі.

Yankovych Oleksandra Ivanivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Methods of Primary and Preschool Education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, M. Kryvonosa St., 2, Ternopil, 46027, tel.: (0352) 43-58-80, <https://orcid.org/0000-0003-4253-5954>

Vynnychuk Oleh Teofilovych Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Education Management, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, M. Kryvonosa St., 2, Ternopil, 46027, tel.: (0352) 43-58-80, <https://orcid.org/0000-0002-9709-7296>

Kuzma Iryna Ihorivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology and Inclusive Education, Ternopil Regional Communal Institute of Postgraduate Pedagogical Education, V. Hromnytskoho St., 1, Ternopil, 46027, tel.: (0352) 43-57-83, <https://orcid.org/0000-0002-1219-8216>

DEVELOPMENT OF A CULTURE OF PEACE IN FUTURE TEACHERS AND KINDERGARTEN TEACHERS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE AND POLAND

Abstract. The forms and methods of developing a culture of peace in future teachers and kindergarten teachers at higher educational institutions of Ukraine and Poland have been studied in the article. The contribution of S. Demianchuk, who substantiated the conceptual foundations of pedagogy of peace, and the achievements of peaceful activities of the Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities have been noted. The essence of education for peace in Ukraine and Poland has been defined. The spread of the peacekeeping movement has been reflected.

Based on a comparative analysis of the development of a culture of peace in future teachers and kindergarten teachers at higher educational institutions of Ukraine and Poland, common features have been identified: the use of the potential of pedagogical, historical and pedagogical disciplines, and the implementation of project methods. An important role is given to the teacher's and kindergarten teacher's fulfillment of the responsible and creative mission of the creator of a culture of peace in the educational environment.

At the same time, higher educational institutions in Ukraine are paying more attention to the analysis of the environmental consequences of war, safety, health saving of children, and research on children's problems under martial law. The need to improve the level of media education competencies of students has been identified.

The expediency of holding joint events and classes for students of Ukraine and Poland in the context of developing a culture of peace has been substantiated. The experience of such classes using online platforms for students of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University and Kujawy and Pomorze University in Bydgoszcz (Poland), during which the languages of communication were Polish and English, has been reflected.

The necessity of integrating pedagogical, ecological, security and media culture as a leading factor in the development of humanity on the basis of humanism and overcoming the military threat has been shown.

Keywords: education for peace, culture of peace, pedagogy of peace, media education, media culture, future teachers, kindergarten teachers, higher educational institutions of Ukraine and Poland.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну посилило актуальність проблем виховання миролюбної особистості, а також підготовки в закладах вищої освіти майбутніх учителів та вихователів до її формування. В умовах воєнного стану змінилися цінності людей: провідними стали життя, здоров'я і мир. Не лише в Україні, яка зазнає воєнної агресії від 2014 р., а й у зарубіжних країнах педагоги звертаються до досліджень проблем миру та війни, попередження конфліктів, вирішення суперечностей шляхом порозуміння, на засадах толерантності та людинолюбства. Певний досвід у цьому контексті є в Республіці Польща. Дослідження в цій країні є особливо значимими, адже вона постійно підтримує Україну в її боротьбі за незалежність, відновлення територіальної цілісності.

Отже, інтерес становлять порівняльні науково-педагогічні розвідки на теми освіти для миру, культури миру, педагогіки миру.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми виховання на ідеях миру, педагогіку миру, освіту для миру в контексті професійного розвитку вчителів студіюють українські науковці, а саме: І. Андрощук, А. Дем'янчук, О. Дубасенюк, О. Марчук, О. Петрук, М. Постолук, О. Семенов,

Л. Хомич та ін., а також такі польські вчені, як Е. Вишневська (E. Wiśniewska), С. Квятковський (S. Kwiatkowski), Я. Лазчик (J. Łaszczyk), Ч. Плевка (Cz. Plewka), Е. Салата (E. Sałata), Й. Яроцька-Песик (J. Jarocka-Piesik), Й. Шемпрух (J. Szempruch), Ф. Шльосек (F. Szlosek) тощо.

Важливо зазначити вагомий внесок С. Дем'янчука, який обґрунтував концептуальні засади педагогіки миру, створив наукову школу цієї педагогіки [1, с. 19]. Група вчених Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука відобразила здобутки миролюбної діяльності закладу, як-от: на кафедрі педагогіки створено лабораторію «Виховання учнівської і студентської молоді на ідеях миру в освітньому процесі школи і закладу вищої освіти»; у зоологічному музеї, який функціонує на педагогічному факультеті, також експонуються «бойові трофеї», привезені із зони бойових дій. Під час проведення екскурсій акцент робиться на необхідності збереження миру [2, с. 25].

Учені (О. Дубасенюк, Ч. Плевка тощо) досліджують освіту для миру. Зокрема, Ч. Плевка (на основі дефініції ООН) це поняття визначив як процес пропагування знань, умінь, переконань і цінностей, які зумовлюють протидію виникненню конфліктів і насильства, мирне вирішення конфліктів і створення сприятливих умов для миру як у вимірі інтраперсональному, інтерперсональному, міжгруповому, так і в національному та міжнародному [3, с. 10].

На думку вченого, основним завданням освіти для миру (як формальної, так і неформальної), яка проводиться для дітей і молоді, для дорослих, є підвищення обізнаності про необхідність вживання заходів у глобальному масштабі для справедливості, рівності та поваги до прав людини відповідно до принципів Декларації ООН про виховання суспільства в дусі миру, а також Загальної декларації прав людини [3, с. 10].

Окрім педагогіки миру, освіти для миру актуальним завданням закладів освіти є формування в здобувачів культури миру. Її історичні аспекти відобразили Є. Зеленов, Л. Кондрацька, М. Цюрупа тощо. Зокрема, Л. Кондрацька виявила, що «побудова такої, глобалізованої культури миру, звісно, не може бути досягнута шляхом її декларування чи нав'язування декретом. Адже культура миру – це перехід від логіки сили та страху до логіки розуму та любові. Тобто, щоб стати реальною нормою життя, народною традицією, політичним імперативом, вона має увійти у серця та уми людей» [4, с. 121]. Цей висновок є цінним для підготовки студентів до виховної роботи в закладах дошкільної освіти та школах.

Незважаючи на вагомий напрацювання науковців, у розвідках учених недостатньо відображений порівняльний аспект розвитку культури миру в майбутніх учителів і вихователів в Україні та Польщі, зокрема в умовах воєнного стану, що був оголошений в Україні у лютому 2022 р. після повномасштабного вторгнення росії.

Мета статті - здійснити порівняльно-педагогічний аналіз розвитку в майбутніх учителів і вихователів культури миру в закладах вищої освіти України і Польщі та виявити перспективні ідеї для втілення в сучасну освітню галузь.

Виклад основного матеріалу. З часу виникнення людської цивілізації немає важливішої проблеми, ніж збереження миру. З плином тисячоліть змінюються технології, медіа, підходи до освіти тощо. Залишається незмінним жахливе обличчя війни, яка несе руйнування, страждання, смерті, а в умовах сьогодення – ще й екологічні катастрофи. Одним зі шляхів попередження воєн є формування культури миру.

«Ідея культури миру вперше була висунута на Міжнародному конгресі ЮНЕСКО з проблем миру, що відбувся у Кот-Д'Івуар в 1989 р.» – виявила О. Дубасенюк [5, с. 27]. «У прийнятій конгресом Декларації зазначалося, що «необхідно сприяти формуванню нового бачення світу, яке б розвивало культуру миру, засновану на повазі до людського життя, свободи, справедливості, солідарності, толерантності, прав людини, рівності між чоловіками й жінками». З того часу зміст поняття культури миру значно розширився, доповнився новими складовими» [5, с. 27].

Отже, культура миру – це культура, заснована на повазі до людського життя, свободи, справедливості, солідарності, толерантності.

Її виховання – складний процес і, як виявив Є. Зеленов, це «комплекс заходів виховання людської гідності, культури толерантності, переконаності у пріоритеті ненасильства при розв'язанні конфліктів, пошани прав людини в національному і міжнародному вимірі, виховання розуміння нерозривного зв'язку прав людини і підтримки миру на планеті» [6, с. 92].

Формуванню культури миру в Україні, яка зазнала впливу російської агресії, сприяє поширення миротворчого руху як комплексу різноманітних заходів: патріотичних, освітніх, екологічних, спортивних, благодійних, – спрямованих на всебічний розвиток учнівської та студентської молоді. Зокрема, активно реалізуються Всеукраїнські проекти «Школа миру», «Юні миротворці», які проводяться під егідою Асоціації ветеранів миротворчих місій ООН в Україні [5, с. 19].

Водночас «у вирішенні проблеми побудови культури миру основний акцент зроблено на освіту, зокрема освіту в дусі миру (миротворчу) як освіту майбутнього. Мирознавство стало науковою дисципліною, яку зараз пропонують у всьому світі більш, ніж 450 університетських програм» [4, с. 121].

Творцем культури миру в шкільному середовищі і в Україні, і в Польщі повинен стати вчитель [7]. У процесі його підготовки вагома роль відводиться виконанню цієї відповідальної і креативної місії.

Потенціалом для формування в майбутнього вчителя культури миру передусім володіють педагогічні, історико-педагогічні дисципліни.

Під час вивчення педагогіки, педевтології (науки про вчителя та вчительську професію), педагогічної майстерності в контексті формування культури миру важливо використовувати ненасильницькі методи. О. Дубасенюк зазначає: «Майбутнім педагогам слід урахувувати, що актуальним принципом культури миру залишається принцип відмови від насильницьких методів вирішення будь-яких конфліктів, неприпустимість людських жертв, уникнення насилля та конфліктів вже у їх зародку. На жаль, насильство було притаманне людству протягом його багатовікової історії. Воно майже утвердило себе як головну функцію держави та державності взагалі, увійшло в культуру, освіту, взаємовідносини у сім'ї, у суспільстві, колективі, на міждержавному рівні. Можна погодитися з видатними гуманістами, просвітителями, які стверджували, що подолати насильство можна лише протиставивши йому толерантність, повагу до позиції інших, до іншої культури та таких її складових як традиції, звичаї, релігійні та політичні переконання» [5, с. 28].

Одним із таких методів є взаємодія від серця до серця. Польська вчена А. Крата зазначає, що це порозуміння без насилля, яке ще називають «мовою серця», «мовою співчуття», є методом мирного спілкування між людьми, який успішно можна використати на всіх рівнях комунікації в різних ситуаціях приватного, професійного й політичного життя. Цей метод може бути ефективно реалізований під час міжособистісного спілкування в родині, школах, організаціях, політиці, релігійних спільнотах [8, с. 73].

Взаємодія на засадах педагогіки серця актуальна і в українській педагогіці. Її ідеї розвивали Г. Сковорода, В. Сухомлинський, І. Зязюн тощо. В умовах сьогодення «виховання від серця до серця – це метод суб'єкт-суб'єктної взаємодії, побудованої на гуманістичних засадах, що передбачає проникнення в сутність людини, і на цій основі визначення впливів, які б забезпечували розвиток співрозмовника, утвердження у взаємостосунках мудрості й добра» [9, с. 59].

Вагомим потенціалом для розвитку культури миру володіє історія педагогіки (історія виховання). Під час її студіювання як польські, так і українські студенти дізнаються про вплив війни на долю видатних педагогів, а саме: Я. А. Коменського, Я. Корчака, М. Монтессорі, В. Сухомлинського тощо, про їхню діяльність і твори, спрямовані на «удосконалення справ людських», вирішення конфліктів мирним шляхом. Вивчення історії педагогіки дає змогу переконатися, що низка ідей минулого не втрачають актуальності з плином часу, навіть століть. Наприклад, у 1515 р. Е. Роттердамський, виступаючи як критик війни, зазначив: «Є в світі нещастя, якого слід завжди наполегливо уникати. Треба захищатись від нього всіма засобами, відганяти його від себе з усіх сил. Цим лихом є війна. Немає воістину речі згубнішої, злочиннішої, небезпечнішої за неї. Вона наносить людям найболючіші рани. Вона приймає їх найбільшою огидою, будить в них

невимовну відразу» [10, с. 5]. Читаючи ці рядки, можемо припустити, що вони написані про сучасність.

Потенціалом щодо формування миролюбної особистості володіють не лише педагогічні, історичні, а й біологічні дисципліни. Війна впливає, зокрема, і на реалізацію екологічної освіти майбутніх учителів. Змінюються її зміст, форми й методи, адже доквілля зазнає шкоди під час війни.

Для швидкого реагування на нові загрози для навколишнього середовища, внесення відповідних змін до навчальних програм дисциплін закладів педагогічної освіти в Україні почали створювати нові медіа, наприклад «Журнал про екологічні наслідки війни», який з'явився в Україні в липні 2022 р.

Миролюбні переконання майбутніх учителів формуються під впливом інформації про небезпечні наслідки війни: відбувається забруднення ґрунтів, повітря, зникають рідкісні представники флори і фауни, змінюються екосистеми.

У підготовці майбутнього вчителя, вихователя і в Польщі, і в Україні вагоме місце відводиться формуванню медіакультури, критичного мислення, що дає змогу протистояти інформаційним війнам. Саме з фейкових повідомлень, пропаганди, мови ненависті зазвичай розпочинаються активні бойові дії. У реалізації медіаосвітніх технологій є невирішені проблеми, оскільки рівень сформованості медіакомпетентностей майбутніх педагогів недостатній [11, с. 270]. Водночас в останні роки в Україні ця робота вдосконалюється, з'явилися нові медіа як для вчителів, так і дітей, починаючи з дошкільного віку. Зокрема, акцентується увага на медіабезпеці дошкільника під час війни, вивченні правил мінної безпеки, поведінки в зоні бойових дій, під час сигналів повітряної тривоги тощо [12, с. 7, 10].

У контексті формування культури миру вдосконалюються не лише зміст і засоби педагогічної освіти, а й форми та методи. Зокрема, у Тернопільському національному педагогічному університеті (ТНПУ) імені Володимира Гнатюка впроваджена нова форма навчання – спільні заняття зі студентами Куявсько-Поморської Академії (КПА) з м. Бидгощ (Польща). Під час таких занять студенти – майбутні фахівці дошкільної та початкової освіти – аналізують засади сталого розвитку: 17 глобальних цілей. Тернопільські студенти представляють свої розробки англійською мовою, польські – польською. Варто зазначити, що між ТНПУ імені В. Гнатюка та КПА (м. Бидгощ, Польща) укладено договір про співпрацю ще в 2014 р., проте зараз вона отримала новий імпульс та збагатилася цікавими ініціативами [13].

Ефективною є проектна діяльність; серед популярних тем – про любов до своєї країни, гуманізм і милосердя, спілкування від серця до серця.

У формуванні культури миру вагомою є роль наукових досліджень про особливості освіти в умовах воєнного стану. В Україні їм приділяється багато уваги. Саме завдяки науковим пошукам з'ясовано, наскільки жахливо на дітей

вплинула війна: майже 40 % молодших школярів з областей, де не відбуваються воєнні дії, навіть через рік після початку війни відчували страх і тривогу [14]. Результати досліджень засвідчують глибину трагедії українського народу, необхідність припинення воєн. Водночас акцентується увага на безпеці, здоров'язбереженні здобувачів освіти, наданні психологічної підтримки, розвитку арт-терапевтичних технологій.

Аналіз процесів реалізації освіти для миру, формування в майбутнього вчителя культури миру дає підстави для висновку про необхідність інтеграції педагогічної, екологічної, безпекової культури та медіакультури як провідний чинник розвитку людства на засадах гуманізму, подолання воєнної загрози.

Висновки. Воєнна агресія росії проти України актуалізувала проблеми реалізації педагогіки миру, освіти для миру, культури миру, а також підготовки вчителів і вихователів до виховання миролюбної особистості. Така підготовка ефективно відбувається в закладах вищої освіти України та Польщі.

Порівняльний аналіз розвитку в майбутніх учителів і вихователів культури миру дав змогу виявити спільні риси: використання потенціалу педагогічних, історико педагогічних дисциплін, реалізація проєктних методів. В освітньому процесі вагома роль відводиться виконанню вчителем відповідальної і креативної місії творця культури миру в шкільному середовищі.

Водночас у закладах вищої освіти України приділяється більше уваги аналізу екологічних наслідків війни, безпеці і здоров'язбереженню здобувачів освіти та науковим дослідженням проблем дітей в умовах воєнного стану. Водночас перспективними напрямками роботи є підвищення рівня медіаосвітніх компетентностей студентів; проведення спільних заходів, занять для студентів України та Польщі з метою розвитку культури миру.

У процесі формування культури миру доцільно інтегрувати педагогічну, екологічну, безпекову культуру та медіакультури як провідний чинник розвитку людства на засадах гуманізму, подолання воєнної загрози.

Література:

1. Дем'янчук А. С. Степан Якимович Дем'янчук – основоположник педагогіки миру. *Вища освіта України* (Додаток 1). Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»: у 2-х т. Т. 1. С. 19–22.
2. Дем'янчук А. С., Марчук О. О., Мельничук Л. Б., Петрук О. М. Виховання в душі миру як пріоритетний напрям роботи викладачів Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2018. Вип. 2. С. 21–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2018_2_5.
3. Plewka Cz. Edukacja dla pokoju w kontekście rozwoju zawodowego nauczyciela. *Освіта для миру = Edukacja dla pokoju*: зб. наук. пр.: у 2 т. / редкол.: Кремень В. Г. (гол. ред.) та ін. Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2019. Т. 2. С. 10–18.

4. Кондрацька Л. А. Культура миру: духовний вимір освіти майбутнього. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 1 (103). С. 119–130.

5. Дубасенюк О. Миротворча роль освіти у професійному та особистісному становленні майбутнього педагога. *Освіта для миру = Edukacja dla pokoju*: зб. наук. пр.: у 2 т. / редкол.: Кремень В. Г. (гол. ред.) та ін. Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2019. Т. 2. С. 18–32.

6. Зеленев Є. А. Виховання культури миру як запорука планетарної безпеки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 1 (103). С. 91–98.

7. Wiśniewska E. Nauczyciel kreatorem kultury pokoju w środowisku szkolnym. *Освіта для миру = Edukacja dla pokoju*: зб. наук. пр.: у 2 т. / редкол.: Кремень В. Г. (гол. ред.) та ін. Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2019. Т. 2. С. 73–83.

8. Krata A. Porozumienie bez przemocy w szkole. Profilaktyka w szkole: Poradnik dla nauczycieli. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, 2005. S. 65–83.

9. Янкович О. І., Янкович І. І. Метод взаємодії «від серця до серця» в українській і зарубіжній педагогіці. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 1 (53). С. 56–59. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9074/1/Jankovich_Metod_vzajemodii.pdf

10. Роттердамський Еразм. Похвала Глупоті. Домашні бесіди / Перекл. з латини В. Литвинова, Й. Кобова. К.: Основи, 1993. 319 с.

11. Янкович О. І., Біницька К. М., Очеретний В. О., Кузьма І. І. Підготовка майбутніх фахівців в університетах України та Польщі до реалізації медіаосвіти дошкільників. *Інформаційні технології та засоби навчання*. Т. 67. № 5 (2018), С. 264–276. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2323>

12. Ванько К. І., Зоря Ю. М., Шаповал О. В., Волошенюк О. В. Медіаосвіта дітей дошкільного віку в умовах інформаційного суспільства. Навчально-методичний посібник / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф., Євтушенко Р. І. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. 75 с.

13. Янкович О. І. Особливості екологічної освіти майбутніх учителів і вихователів в умовах воєнного стану. *Наукові, методичні та організаційні виклики для закладів освіти та громадськості щодо екологічної освіти та виховання у воєнний і післявоєнний період*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 08-09 черв., 2023) [ред. кол.: В. М. Черняк (відп. ред.) та ін.]. Тернопіль: Вид. центр ТОКІППО, 2023. С. 62–65. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/29471>

14. Yankovych O. Safety culture and education of primary school students in Ukraine under martial law. *Pedagogika społeczna*. 2022. № 3 (85). P. 161–175. URL: <http://pedagogikaspoeczna.com/wp-content/uploads/2023/08/PS-3-2022-161-175.pdf>

References:

1. Demianchuk, A. S. Stepan Yakymovych Demianchuk – osnovopolozhnyk pedahohiky myru [Stepan Yakymovych Demianchuk is the founder of the pedagogy of peace]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher Education of Ukraine* (Dodatok 1). Tematychnyi vypusk «Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii»: u 2-kh t. Т. 1, 19–22 [in Ukrainian].

2. Demianchuk, A. S., Marchuk, O. O., Melnychuk, L. B., Petruk, O. M. (2018). Vykhovannia v dusi myru yak priorytetnyi napriam roboty vykladachiv Mizhnarodnoho ekonomiko-humanitarnoho universytetu imeni akademika Stepana Demianchuka [Education in the spirit of peace as a priority area of work of lecturers of Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities]. *Psykhologo-pedahohichni osnovy humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu v shkoli ta VNZ – Psychological and pedagogical bases of humanization of the educational process at a school and university*, 2, 21–26. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2018_2_5. [in Ukrainian].

3. Plewka, Cz. (2019). Edukacja dla pokoju w kontekście rozwoju zawodowego nauczyciela [Education for peace in the context of teacher professional development]. *Osvita dlia myru = Edukacja dla pokoju: zb. nauk. pr. – Education for Peace: a collection of scientific papers: u 2 t. / redkol.: Kremen V. H. (hol. red.) ta in.* Kyiv: Vyd-vo TOV «Iurka Liubchenka». T. 2, 10–18 [in Polish].
4. Kondratska, L. A. (2022). Kultura myru: dukhovnyi vymir osvity maibutnoho [Culture of peace: the spiritual dimension of education of the future]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of the personality: methodology, theory and practice*, 2, 1 (103), 119–130 [in Ukrainian].
5. Dubaseniuk, O. (2019). Myrotvorcha rol osvity u profesiinomu ta osobystisnomu stanovlenni maibutnoho pedahoha [The peacekeeping role of education in the professional and personal development of the future teacher]. *Osvita dlia myru = Edukacja dla pokoju: zb. nauk. pr. – Education for Peace: a collection of scientific papers: u 2 t. / redkol.: Kremen V. H. (hol. red.) ta in.* Kyiv: Vyd-vo TOV «Iurka Liubchenka». T. 2, 18–32 [in Ukrainian].
6. Zelenov, Ye. A. (2022). Vykhovannia kultury myru yak zaporuka planetarnoi bezpeky [Educating a culture of peace as a guarantee of the global security]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of the personality: methodology, theory and practice*, 1 (103), 91–98 [in Ukrainian].
7. Wiśniewska, E. (2019). Nauczyciel kreatorem kultury pokoju w środowisku szkolnym [Teacher as a creator of a culture of peace in the school environment]. *Osvita dlia myru = Edukacja dla pokoju: zb. nauk. pr. – Education for Peace: a collection of scientific papers: u 2 t. / redkol.: Kremen V. H. (hol. red.) ta in.* Kyiv: Vyd-vo TOV «Iurka Liubchenka». T. 2, 73–83 [in Polish].
8. Krata, A. (2005). *Porozumienie bez przemocy w szkole. Profilaktyka w szkole: Poradnik dla nauczycieli [Non-violent communication at a school. Prevention at a school: A guide for teachers]*. Warszawa: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, 65–83 [in Polish].
9. Yankovych, O. I., Yankovych, I. I. (2016). Metod vzaiemodii «vid sertsia do sertsia» v ukrainskii i zarubizhnii pedahohitsi [The method of interaction "from heart to heart" in Ukrainian and foreign pedagogy]. *Tavriiskyi visnyk osvity – Taurida Bulletin of Education*, 1 (53), 56–59. Retrieved from http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9074/1/Jankovich_Metod_vzajemodii.pdf [in Ukrainian].
10. Rotterdamskyi, Erazm (1993). *Pokhvata Hlupoti. Domashni besidy [The Praise of Folly. Home Conversations]* / Perekl. z latyny V. Lytvynova, Y. Kobova. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
11. Yankovych, O. I., Binytska, K. M., Ocheretniy, V. O., Kuzma, I. I. (2018). Pidhotovka maibutnykh fakhivtsiv v universytetakh Ukrainy ta Polshchi do realizatsii mediaosvity doshkilnykiv [Training of future specialists at the universities of Ukraine and Poland for the implementation of media education of preschooler]. *Informatsiini tekhnolohii ta zasoby navchannia – Information technologies and learning tools*, 67 (5), 264–276. Retrieved from <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2323> [in Ukrainian].
12. Vanko, K. I., Zoria, Yu. M., Shapoval, O. V., Volosheniuk, O. V. (2022). *Mediaosvita ditei doshkilnoho viku v umovakh informatsiinoho suspilstva. Navchalno-metodychnyi posibnyk [Media education of preschool children in the conditions of the information society. Educational and methodological manual]* / Za redaktsiieiu Volosheniuk O. V., Ivanova V. F., Yevtushenko R. I. Kyiv: Akademiia ukrainskoi presy, Tsentr vilnoi presy [in Ukrainian].
13. Yankovych, O. I. (2023). Osoblyvosti ekolohichnoi osvity maibutnykh uchyteliv i vykhovateliv v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of environmental education of future teachers and kindergarten teachers under martial law]. *Naukovi, metodychni ta orhanizatsiini vyklyky dlia zakladiv osvity ta hromadskosti shchodo ekolohichnoi osvity ta vykhovannia u voiennyi i pisliavoiennyi periody – Scientific, methodological and organizational challenges for educational institutions and the public regarding environmental education and upbringing in the wartime and post-war periods: materialy Mizhn. nauk.-prakt. konf., (Ternopil, 08-09 cherv., 2023)* [red.kol.: V. M. Cherniak (vidp. red.) ta in.]. Ternopil: Vyd. tsentr TOKIPPO, 62–65. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/29471> [in Ukrainian].

14. Yankovych, O. (2022). Safety culture and education of primary school students in Ukraine under martial law. *Pedagogika społeczna – Social pedagogy*, 3 (85), 161–175. Retrieved from <http://pedagogikaspoleczna.com/wp-content/uploads/2023/08/PS-3-2022-161-175.pdf> [in English].